

УДК 378. 14: 7 (045)

В. Г. Чернявський,
канд. архіт., доцент, докторант,
Національний авіаційний університет (м. Київ)

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ІНТЕР'ЄРІВ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Анотація: в статті пропонується класифікація елементів предметно-просторового середовища інтер'єрів громадських будівель соціальної сфери.

Ключові слова: класифікація, предметно-просторове середовище, меблі, обладнання, соціальна сфера.

Питанням наповнення предметно-просторового середовища інтер'єрів громадських будівель присвячено ряд публікацій відомих авторів [1, 2, 3, 4, 5, 6]. Стосовно до інтер'єрів громадських будівель соціальної сфери існує деяка специфіка, пов'язана з урахуванням типологічних особливостей розглянутих закладів і підприємств.

Важливим аспектом системного формування предметного середовища є класифікація елементів, згідно з найбільш характерними ознаками (функціональне призначення, об'ємно-планувальна і конструктивна організація), а також визначенням доцільного складу елементів залежно від їх ролі в здійсненні основних видів життєдіяльності відвідувачів даного підприємства.

Предметне наповнення внутрішнього середовища архітектурних об'єктів визначається, в першу чергу, функціональним призначенням приміщення розглянутого підприємства. Саме призначення диктує якісний склад обладнання, його кількість [1, с.140]. Відповідно до функціональної організації інтер'єру, з урахуванням здатності формування візуальних характеристик середовища, можна виділити такі основні засоби, які складаються з елементів предметного наповнення.

1. *Інженерно-технічне обладнання* в будівлі пов'язано з підтримкою необхідних гігієнічних параметрів середовища – температури, повітрообміну, освітлення, кондиціонування повітря, постачання гарячої та холодної води і т.д. Реалізуються ці функції за рахунок інженерного обладнання, вбудованого або прихованого (вентканали, батареї тощо) і різними приладами і пристроями – вентилятори, обігрівачі, торшери і т.д. Відповідні установки можуть перебувати в основних приміщеннях і впливати на їх інтер'єр.

2. *Виробничо-технологічне обладнання*, яке бере участь у здійсненні основних процесів (виховання, навчання, лікування, торгівля і харчування) і необхідне для їх прямого виконання. Тут, в першу чергу, використовуються різні види меблів, світильники та системи освітлення для різних видів діяльності, обладнання - ємності, холодильники і т.д.

3. *Комунікаційне обладнання* – ліфти, підйомники, ескалатори, транспортні механізми і т.п.

4. *Інформаційні пристрої та системи (візуальні комунікації та інформації)* – стенди, покажчики, схеми тощо; системи зв'язку – телефони, інтернет-термінали тощо; теле- і відео-інсталяції).

5. *Вироби, твори й пристрої*, що прикрашають середовище та забезпечують комфортність перебування і що додають їй індивідуальні властивості: природні компоненти – елементи ландшафтного дизайну, вироби і твори мистецтва.

Інженерно-технічне обладнання. Всі інженерні питання вирішуються паралельно з архітектурно-планувальними починаючи з самої ранньої стадії проектування. Нормальна діяльність сучасних громадських будівель соціальної сфери цілком залежить від якості інженерної техніки та рівня її експлуатації. Враховуючи існуючий прогрес в області сучасного інженерно-технічного обладнання, розробки та впровадження нових матеріалів і технологій, а також швидке моральне та фізичне старіння необхідно передбачати можливість заміни окремих деталей і вузлів устаткування з мінімальними матеріальними витратами.

Виробничо-технологічне обладнання різноманітне за складом. Визначальну роль у його розміщенні відіграє технологія процесу.

Функціонування предметно-просторового середовища *дитячих дошкільних закладів* пред'являє специфічні вимоги до обладнання, в т.ч. меблів. Так, основне приміщення групового осередку в дитячому саду, як правило, призначено для виконання декількох функціональних процесів, які можуть здійснюватися протягом одного дня. Для цього доводиться неодноразово змінювати або видозмінювати обладнання приміщення, переставляти меблі, звільняючи простір для різних колективних ігор. Відповідно, обладнання, в першу чергу меблеві та великі ігрові об'єкти, мають бути мобільними, легко складатися, або багатофункціональними.

Предметно-просторове середовище такої зони виконується максимально гнучким, трансформованим, оснащеним різноманітним обладнанням і меблями, що трансформуються.

Об'ємно-просторове оточення *шкільних закладів* створюється, в основному, будівельними конструкціями. Для просторової організації

навчального процесу в даний час широко використовуються такі предмети внутрішнього обладнання як різні мобільні перегородки, екрани, ширми. Цими засобами, крім функціонального планування, створюється динамічний різноманітний внутрішній простір, покликаний витіснити монотонність структури старої школи.

Успіх навчального процесу, здійснення цілого ряду педагогічних завдань органічно пов'язані з видами і типами меблів та обладнання, з їх формою, розмірами і планувальною організацією. Наприклад, меблеві вироби, крім прямого функціонального призначення, можуть використовуватися для вирішення задач зонування. У цьому випадку тумбочки, стелажі, ширми, шафи, рухливі класні дошки замінюють деякі будівельні перегородки. Важливо підкреслити і психологічну роль предметного оточення, яка проявляється у створенні сприятливої для навчання і відпочинку обстановки [6, с.34].

Медичне обладнання *лікувально-оздоровчих закладів* функціонує в ускладненій системі «лікар – машина (апаратура) – середовище – пацієнт». У подібних установах необхідно комплексне врахування трьох категорій споживачів: пацієнтів, медиків та технічного персоналу, зайнятого обслуговуванням і ремонтом техніки.

Для пацієнта, перш за все, необхідно максимальний комфорт при застосуванні конкретного апаратного методу діагностики і лікування, врахування психофізіологічного та психологічного чинників, антропометричних даних. Для медперсоналу – це знаряддя праці, за допомогою якого виконуються певні технологічні операції (хірургічне втручання, терапевтичне лікування, діагностика і т.д.). Технічному персоналу слід забезпечити оптимальну оперативність процесу обслуговування і ремонту [7, с.132].

Форма і конструкція меблів повинна дозволяти: укласти її в штабелі для кращого транспортування і зручності прибирання приміщень; трансформувати, поєднуючи при цьому кілька функцій в одному предметі, з метою періодичного звільнення простору; пересувати за допомогою коліщаток, що економить час персоналу і полегшує становище хворих при їх переміщенні в різні приміщення.

Все ширше проводиться узгодження будівельного модуля з можливостями індустріального виробництва елементів обладнання, конструктивними особливостями будівлі, плануванням приміщень. Виготовлення вбудованого обладнання проводиться одночасно з виготовленням розбірних перегородок. Застосування уніфікованих деталей дозволяє здійснювати зручний контроль, а в деяких випадках і швидко заміну окремих елементів перегородок і технічних установок.

Інтер'єри підприємств торгівлі у зв'язку з різноманітністю їх спеціалізації та характеру функціонально-технологічних процесів включають різні елементи: торговельне обладнання, меблі, торгові автомати, вітрини, внутрішні та зовнішні засоби, що рекламують та інформують. Таким чином, одна з характерних особливостей інтер'єру торгового залу – його багатоеlementність.

Масштаби будівництва вимагають скорочення термінів та зниження вартості зведення масових громадських будівель, до яких відносяться будівлі магазинів, а це можливо тільки при переході до заводського виготовлення основної частини елементів і деталей споруди, зокрема й елементів обладнання його інтер'єрів [8, с.137].

Збірно-розбірні елементи обладнання дають можливість раціонально скомпонувати групи товарів і максимально використовувати площу торгового залу, збільшуючи його експозиційну площу. Викладка товарів дає максимальну можливість вивчити їх властивості і допомагає покупцеві орієнтуватися в розміщенні відділів.

Комунікаційне обладнання. Підйомно-комунікаційні пристрої та механізми є невід'ємною складовою сучасного інтер'єру, включаючи підприємства та установи соціальної сфери. В окремих випадках стають центральним ядром композиції та образного рішення інтер'єру [2, с.92].

Ліфти і ескалатори в торгових будівлях, атриумах лікувально-оздоровчих комплексів можуть бути виразними акцентами, домінантами простору. Виявлення цих форм обладнання в композиції інтер'єру є сьогодні однією з характерних рис при формуванні внутрішньої об'ємно-просторової структури.

Всі названі механічні комунікаційні пристрої в інтер'єрі припускають формування різних комбінацій, як між собою (наприклад, як правило, біля блоків сходів розташовується ще й ліфт, зручний для інвалідів, матерів з дітьми) так і з іншими елементами інтер'єру.

Інформаційні системи і засоби візуальної комунікації в «інформаційну епоху» набувають все більшого значення у формуванні інтер'єру. Різка посилення інформаційної складової сучасного способу життя призвело до перетворення цих систем з утилітарно-допоміжного компонента середовища в одне з основних засобів її декоративного та смислового значення. Так, логіка композиційної організації простору не тільки задає образні характеристики інтер'єру, але і допомагає людині зорієнтуватися в незнайомій обстановці; інформаційні потоки формують атмосферу і виразність інтер'єрного середовища; графічний дизайн знаходить значимість монументально-декоративного твору; колористичне рішення інтер'єру підпорядковується «інформаційному сценарію» [2, с.45].

Серед засобів створення психофізіологічного комфорту в медичних установах велику роль відіграють графічні знакові засоби. Медичні заклади часто схожі на лабіринти, відрізняються складною функціонально-планувальною структурою, великою кількістю кабінетів, лабораторій та інших приміщень. Тому таблички, тексти з орієнтовною інформацією мають бути зрозумілі і легко запам'ятовуватись більшістю користувачів-пацієнтів. [7,с.133].

Таким чином, використання інформаційних систем здійснюється на основі загальних принципів комплексного формування інтер'єрного середовища. При цьому інформаційне обладнання вирішується як частина ансамблю предметно-просторового комплексу.

Природні компоненти в інтер'єрі. Рослини, квіти, вода, каміння – натуральні елементи природи складають оточення людини, як у відкритому середовищі, так і в інтер'єрі. Вони привносять в середовище проживання емоційне забарвлення.

Природні форми пом'якшують і врівноважують функціонально-планувальну структуру інтер'єрів підприємств і закладів обслуговування. У «робочій обстановці» вони створюють умови для відпочинку, рекреації та неформального спілкування, поряд з творами мистецтва беруть участь у створенні психологічного клімату середовища.

Таким чином, привнесення природних компонентів в інтер'єрне середовище стає синтезом художніх і технічних завдань, організацією комплексної архітектурно-дизайнерської і інженерної діяльності, який змушує спільно працювати самі різні сфери науково-практичних і художніх знань і вмінь.

Проблема використання *виробів і творів мистецтва* – дуже складна сфера формування архітектурно-художнього образу інтер'єру громадських будівель соціальної сфери, тут необхідно вирішувати питання синтезу мистецтв.

За об'ємно-планувальним вирішенням елементи предметного середовища можна систематизувати виходячи з їх структурної побудови, відносини до огорожувальних і конструктивних компонентів, ступеня рухливості. Залежно від структурної побудови елементи предметного середовища можна підрозділити на цілісні і збірні.

Цілісні елементи предметного середовища відрізняються єдністю архітектурної форми, мають завершену композицію і погано блокуються між собою та іншими елементами предметного середовища.

Збірні елементи складаються з певного набору найчастіше модульних, уніфікованих виробів (секцій). Шляхом їх блокування створюються різні за

формою елементи предметного середовища. Такі набори виробів іноді називають «конструкторами» [5, с.224,].

У залежності від ставлення до огорожувальних конструкцій будинку елементи предметного середовища можуть бути поділені на ті, що окремо стоять, прибудовані, вбудовані і суміщені.

Виходячи зі ступеня рухливості, елементи предметного середовища можна підрозділити на нерухомі і рухомі.

Нерухомі елементи являють собою статичні, незмінні структури, в більшості випадків відрізняються масивністю і цілісністю. Заміна їх зазвичай вимагає значної реконструкції і реорганізації.

Рухомі елементи бувають переносними, переставними, пересувними і поворотними, вижимними і опускними, такими, що складаються і комбінуються. Відмінною особливістю цих елементів є мобільність і трансформативність, зручність складування, що дозволяє легко переміщати функціональні зони та їх предметне середовище.

За конструктивним рішенням елементи предметного середовища можна підрозділити, виходячи з застосовуваного конструктивного матеріалу, на залізобетонні, металеві, дерев'яні, кам'яні, цегляні, синтетичні і змішані.

Висновки. Наведена класифікація елементів предметного середовища є важливою передумовою створення номенклатури даних елементів для різних видів життєдіяльності людей в підприємствах: головної (основної) функції – виховання, навчання, лікування, торгівля і харчування; додаткової функції – очікування, відновлення, відпочинок, спілкування; допоміжної функції – інформація, зв'язок, комунікації, санітарні вузли.

Найбільш характерними елементами предметно-просторового середовища інтер'єрів головної (основної) функції громадських будівель соціальної сфери (приміщення для ігор, сну та обіду, навчальні класи, кабінети і лабораторії, лікувальні приміщення і лікарняні палати, торгові та обідні зали) є: елементи виробничо-технологічного, інженерно-технічного, комунікаційного обладнання, інформаційні пристрої і системи. У приміщеннях для ігор, сну та обіду дитячих садів, лікарняних палатах та обідніх залах можливе використання виробів і творів мистецтва, а також природних елементів.

Для приміщень додаткової функції (вестибюлі, холи, рекреації, коридори, зони очікування, атріуми і зимові сади) характерні: – природні елементи, вироби і твори мистецтва, а також присутні інформаційні пристрої та системи, елементи комунікаційного, виробничо-технологічного та інженерно-технічного обладнання.

Для зони допоміжних приміщень: елементи інженерно-технічного, виробничо-технологічного, комунікаційного обладнання, інформаційні пристрої і системи.

Література

1. Дизайн архитектурной среды: Учеб. Для вузов / [Г. Б. Минервин, А. П. Ермолаев, В. Т. Шимко и др.]. – М.: Архитектура-С, 2007. – 504 с.
2. Ефимов А.В. Архитектурно-дизайнерское проектирование: Учебное пособие / А. В. Ефимов, М. В. Лазарева, В.Т. Шимко. – М.: «Архитектура-С», 2008. – 136 с.
3. Раннев В.Р. Интерьер: Учеб. пособие для архит. спец. вузов / Валентин Романович Раннев. – Москва : Высшая школа, 1987. – 232 с.
4. Шимко В. Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование. Основы теории : Учеб. пособие для специальностей направления «Архитектура» / Владимир Тихонович Шимко. – М.: «Архитектура-С», 2006. – 296 с.
5. Ежов В. И. Архитектура общественных зданий и комплексов / Валентин Иванович Ежов, Сергей Валентинович Ежов, Дмитрий Валентинович Ежов. – Киев: ВИСТКА, 2006. – 380 с.
6. Грашин А.А. Дизайн детской развивающей предметной среды: Учеб. пособие / Александр Александрович Грашин. – М.: «Архитектура-С», 2008. – 296 с.
7. Рунге В.Ф. Эргономика и оборудование интерьера: Учеб. пособие / Владимир Федорович Рунге. – М.: «Архитектура-С», 2006. – 160 с.
8. Магазины. (Архитектору – проектировщику) / [М. А. Орлов, В. В. Вержбицкий, Т. И. Матвеева и др.]. – М.: Стройиздат, 1979. – 189 с.

Аннотация

В статье предлагается классификация элементов предметно-пространственной среды интерьеров общественных зданий социальной сферы.

Ключевые слова: классификация, предметно-пространственная среда, мебель, оборудование, социальная сфера.

Annotation

The article proposes a classification of elements of the object-spatial environment of interiors of public buildings of the social sphere.

Keywords: classification, object-spatial environment, furniture, equipment, social sphere.